

Оксана ПАЛІЙ

МІЖ ЛІТЕРАТУРОЮ І СЦЕНОЮ: “ПІСНЯ ПРО СВІЧКУ” І. КОЧЕРГИ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЗАНЬКІВЧАН (1935)

Habet sua fata libelli. Цей афоризм давньоримського граматака Теренція Мавра, що в перекладі з латини означає “Книжки мають свою долю”, український письменник Іван Кочерга взяв як епіграф до своєї публіцистичної праці “Доля п’єси” [6, с. 82]. Він розмірковував про засади формування репертуару в українських театрах радянської доби, роботу репертокомів і, звичайно, сценічну долю п’єс: “...Скільки б не було театрів, – пише він, – і хоч як би вони не скаржились на відсутність хороших п’єс, їх, тобто театрів, все ж таки набагато менше, ніж придатних до вистави п’єс, і великий процент останніх просто за законами арифметики ніколи не попаде в театри. <...> Навіть у нас <...> не виключено випадків, коли

хороша п’єса даремно чекає, в той час як самодовільна халтура посідає кращі місця...” [6, с. 83].

Як відомо, І. Кочерга у своїх працях із питань теорії драми чи актуальних проблем тогочасного театру апелював і до власного письменницького досвіду. Тож можемо припускати, що й у цій статті автор має на увазі сценічну долю своєї п’єси “Свіччине весілля”. Цей твір справді мав усі підстави назавжди залишитися на маргінесі театрального процесу ХХ ст., адже тогочасні драматурги переважно намагались відобразити у своїх творах “величні звершення радянської влади”, репертуари театрів заповнили вистави-агітки, а тут – п’єса романтичного спрямування про середньовічний Київ, цехи, заборону світла... Тож не

*Група Державного театру ім. М. Заньковецької. Запоріжжя, 1932 р.
(З фондів Музею театрального, музичного та кіномистецтва України).*

Василь Яременко – Свічка у виставі “Пісня про Свічку” І. Кочерги. Режисер – В. Харченко. Державний театр ім. М. Заньковецької. 1935 р. (З фондів Музею театрального, музичного та кіномистецтва України).

Програмка до вистави “Пісня про Свічку” І. Кочерги. Режисер – В. Харченко. Державний театр ім. М. Заньковецької. 1935 р. (З фондів Музею театрального, музичного та кіномистецтва України).

НКО—УСРР
Дніпропетровський
Театральний Трест
Театр ім. ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ
рік існування 14-й
Мистецький керівник
засл. арт. респ.
Б. В. РОМАНИЦЬКИЙ

50962

15431

Театральний
Музей
№ 156052

ПІСНЯ ПРО СВІЧКУ

МУЗИЧНА ДРАМА НА 5 ДІЙ

Композиція спектакля і постановка В. І. ХАРЧЕНКА
Музика композитора О. М. РАДЧЕНКА
Оформлення та костюми Ф. Ф. НІРОДА
Танки О. І. ОЛЕСЯ
Асистент режисера Д. О. ДУДАРЕВ.

Директор Р. Я. СИМОНОВ
Заст. директора П. А. ОСТРОВСЬКИЙ
Адміністратор І. М. МСТИСЛАВСЬКИЙ

дивно, що, незважаючи на дозвіл, жоден театральний колектив не взявся ставити новий твір Івана Кочерги. Відома літературо- і театрознавиця Наталя Кузякіна слушно зазначала: “...Кочерга покладав надії на сценічне втілення “Свічиного весілля”, яке 1930 року було дозволене до вистави і 1931 року надруковане. Та вихід в світ “Свічиного весілля” спочатку пройшов непомітно. Критики не звернули уваги ні на п’єсу, ні на її автора, театри не квапились її ставити...” [10, с. 113].

У цитованій вище праці “Іван Кочерга. Життя. П’єси. Вистави” Н. Кузякіна, аналізуючи великий часовий проміжок від часу написання цієї п’єси та його сценічного першопрочитання у Театрі імени

Марії Заньковецької, здійснене режисером Василем Харченком (прем’єра – 27 жовтня 1935 р. у Запоріжжі), де в цей час колектив перебував на стаціонарній роботі, точно окреслила причини цього “парадоксу”. Підкреслюючи, що І. Кочерга на той час був уже досвідченим драматургом, дослідниця акцентує увагу й на тому, що письменник вважав потрібним, аби глядач бачив на сцені видовище красиве й зворушливе. Відтак у “Свічиному весіллі” є багато картин театально ефектних, живописно виразних. Мальовничі куточки Києва, деталі побуту – все це, дуже економно використане драматургом, слугує для якнайкращого розкриття постатей героїв твору [10, с. 109-110]. Очевидно тому, що заньківчани у своїй постановці виявили згоду із міркуваннями драматурга, він і залишився задоволений запорізьким спектаклем, який розпочав тріумфальний хід цієї п’єси сценами інших театрів України. Н. Кузякіна таким чином проаналізувала сценічну концепцію “Пісні про Свічку” у Запоріжжі: “Постановник В. Харченко наголошував на соціальних конфліктах твору, прагнучи максимально зменшити “сентиментальність тексту” і якнайширше розгорнути реалістичні картини життя ремісників. Загалом “Пісня про Свічку” у заньківчан вийшла швидше в мажорі, ніж в мінорі, і підсилена виразною музикою О. Радченка та вдалим виконанням провідних образів (В. Яременко – Свічка; Д. Дударев – Воевода; В. Згуральська – Меланка; В. Любарт – Гільда та ін.), сприймалася як барвисте,

патетичне видовище [10, с.114]. Отож саме після заньківчанської постановки у Запоріжжі до автора прийшов справжній літературний успіх, драму поставили багато інших театрів. Тож закономірно, що про естетичні особливості п'єс Івана Кочерги, їхню тематику, композиційну побудову ще за життя автора почали з'являтися ґрунтовні літературознавчі розвідки різного жанру: від окремих статей до монографічних досліджень. Хоча ці праці, написані в радянський період, і несуть на собі "ідеологічний" відбиток, проте деякі з них не втратили своєї цінності й до сьогодні, зокрема такі, як "Драматургія Івана Кочерги" Є. Старинкевич (К., 1947); "Іван Кочерга" Н. Андріанової (К., 1963); "Драматург Іван Кочерга: Життя. П'єси. Вистави" (К., 1968) Н. Кузякіної; "Іван Кочерга. Нарис життя і творчості" З. Голубевої (К., 1987); "Драматична поезія Івана Кочерги і музика" І. Мамчура (К., 1987). Поміж цих праць виділяється монографія Н. Кузякіної "Драматург Іван Кочерга. Життя. П'єси. Вистави", в якій приєднано не тільки літературознавчу оцінку творчості письменника та його біографія, а й названі ключові постави за творами Івана Кочерги, побіжно окреслена їхня концепція. Оскільки дослідниця не ставила собі за мету широко аналізувати сценічні рішення, то й про виставу в Театрі імені Марії Заньковецької 1935 р. знаходимо загальні відомості, які не надто широко розкривають значення цього спектаклю як для театрального колективу, так і для подальшої сценічної історії самої п'єси.

Так, з приводу "неактуальності" п'єси, складнощів її шляху на театральну сцену Н. Кузякіна зазначала: "Кочерзі довелося чекати п'ять років, поки, нарешті, драматична поема була поставлена в Театрі імені Марії Заньковецької у жовтні 1935 р. Драматург, який приїхав на відкриття сезону, виявив задоволення виставою: "В цілому враження у мене якнайкраще... У виконанні заньківчан п'єса звучала саме в тих патетичних і романтичних тонах, в яких я собі її і уявляв". [10, с. 114].

Деякі відомості з приводу вистави можемо знайти у науковій літературі про запорізький період історії Театру ім. Марії Заньковецької (1931–1941). Передусім у монографії "Народна артистка" присвяченій Варварі Любарт Л. Мельничук-Лучко (К., 1964), книжці "Львівський державний Ордена трудового червоного прапора український драматичний театр імені М. Заньковецької" (К., 1965) Б. Кордіані та Л. = Мельничук-Лучко, "Український драматичний театр. Нариси історії у 2-х тт. Т.2. (радянський період)" (К., 1959), збірнику спогадів "Заньківчани (Львівський державний ордена Трудового Червоного Прапора український драматичний театр імені Марії Заньковецької)" (за ред. І. Піскуна, К., 1972), монографії "Василь Яременко" Б. Завадки та Ю. Турчина (К., 1973), альбомі "Федір Нірод" (автор вступ. ст. та упорядник вид. І. Вериківська, К., 1988) та книжці "Львівський театр імені М. К. Заньковецької" О. Кулика (К., 1989), мемуарах Федора Нірода "Записки художника, или Воспоминания счастливого человека" (упор. Н. Михайлова і В. Томазов К., 2004).

Проте, на жаль, замість детального аналізу режисерської інтерпретації та характеристики акторських робіт заньківчан у цій виставі ми знаходимо прямо цитовані або довільно переказані уривки із рецензії М. Криворучка у тогочасній запорізькій пресі і, як правило, першу (вступну) найбільш ідеологічно заангажовану частину з опублікованих у пресі режисерських нотаток В. Харченка.

Дмитро Дударев, актор Державного театру ім. М. Заньковецької. (З фондів Музею театрального, музичного та кіномистецтва України).

Федір Нірод, художник Державного театру ім. М. Заньковецької. (З фондів Музею театрального, музичного та кіномистецтва України).

Тож, спираючись на публікації в тогочасній пресі, світлина до вистави, а також праці низки українських дослідників, спробуємо проаналізувати сценічну інтерпретацію “Пісні про Свічку” І. Кочерги та значення цієї вистави для подальшого розвитку творчого колективу. Наша стаття є лише першим кроком до системного вивчення цієї теми і не претендує на вичерпність дослідження.

Насамперед окремо зазначимо, що співпраця Театру імені Марії Заньковецької із драматургом Іваном Кочергою була дуже систематична і плідна. Красномовним підтвердженням цього є реалізація п’яти його п’єс на сцені цього театру від 1926 до 1936 рр. Перша у переліку – “Фея гіркого мигдалю” (1926), далі – “Марко в пеклі” (1928); “Майстри часу” (1934); “Пісня про Свічку” (1935) і нарешті “Підеш – не вернешся” (1936). Проте найбільш знакова і вагома як для автора, так і для заньківчан була постановка драми “Пісня про Свічку” (1935) у Запоріжжі.

Дослідники, характеризуючи творчість Івана Кочерги початку 30-х рр, зазначають здебільшого, що це був новий етап у розвитку його таланту. Є. Старинкевич вирізняє згаданий твір, підкреслюючи вдале поєднання його змісту і форми: “...Тут надзвичайно щасливо сполучаються глибокий ідейний зміст, емоціональність і прекрасна драматургічна форма, пройнята високою поезією” [14, с. 40]. Інші літературознавці підкреслювали не тільки оригінальність форми і сюжету драми, а й називали її однією із найкращих в історичному жанрі.

Наприклад, літературознавець К. Сторчак так характеризував “Свіччине весілля”: “...Справжньою вершиною у творчості Кочерги 30-х рр. стала драматична поема “Свіччине весілля” (1930) – один з кращих творів української радянської драматургії історичного жанру. Саме в цьому жанрі найповніше виявилася вся самобутність, ідейна наснаженість і філософська глибина, притаманна драматургу” [15, с. 17]. Проте водночас начебто із загальним схваленням у деяких “наукових” працях бачимо й ніби приховані критичні “літературознавчі попередження”: “Не буде перебільшенням сказати, – пише К. Сторчак, – що історична драма Ів. Кочерги “Свіччине весілля” в своєму жанрі була в тридцяті роки найпопулярнішим явищем і що ця п’єса довго ще хвилюватиме серця читачів і глядачів глибоким змістом конфлікту, чистими і благородними почуттями яскраво змальованих у ній виразників ідей народних мас. Проте здобутий письменником Ів. Кочергою успіх одночасно підкреслював: письменникові треба ще багато зробити і для того, щоб твердо стати на ґрунт соціалістичного реалізму, щоб впевнено іти в ногу із передовим загоном радянських письменників. <...>. Борг драматурга був великий: на сцені театрів країни в цей час з успіхом

йшли п’єси радянських драматургів Вс. Іванова, Треньова, Погодіна, Куліша, Микитенка, Афіногенова, темою для яких була радянська дійсність.” [15, с. 18]. Дослідники творчості Івана Кочерги до 60-х рр. ніде навіть словом не прохоплювались, що “один з кращих творів радянської драматургії” критика спочатку навіть не зауважила.

Обставини і мотиви появи “Свіччиного весілля” вперше глибоко проаналізувала тільки Н. Кузякіна, хоча у своєму дослідженні вона все-таки більше спинилась на драматургії Івана Кочерги, не вдаючись до широкого аналізу сценічних прочитань. “... Драматична поема “Свіччине весілля”, – пише дослідниця, – була для Кочерги виходом із Міносового лабіринта, спогадом про те, що в світі існує краса, – і утвердженням її. <...>Такі твори пишуть для себе, і з’являються вони тому, що їх не можна не написати. Ці вільно і натхненно проспівані пісні виявляються часто і найкращими творами митців; гармонія думок і почуттів, довершена простота форм знаходять відгомін і викликають почуття подяки у читачів. <...>Твір, в написанні якого Кочерга відпочивав від агітаційних п’єс, виявився водночас і найбільш громадянським, ідейно значним і багатим. Таким твором було “Свіччине весілля” [10, с. 107–106].

Проте ця інформація потребує деяких уточнень. Так, з монографії Б. Завадки і Ю. Турчина “Василь Яременко” довідуємося, що Іван Кочерга був не тільки присутній на прем’єрі “Пісня про Свічку”, а й брав активну участь безпосередньо у репетиційному процесі. І почути схвальну оцінку такого драматурга, як Іван Кочерга, було дуже важливо для акторів, які брали участь у сценічному втіленні твору. Адже, як зазначали дослідники Б. Завадка і Ю. Турчин, покликаючись на спогади Василя Яременка (саме цей артист уперше виконував роль Свічки), Іван Кочерга був дуже вимогливий і принциповий автор: “...*І. Кочерга у творчій співпраці з В. Харченком, постановником вистави, вніс значні зміни до остаточної редакції всього твору.* (підкреслення наше – О. П.)” [4, с. 44–45]. Отже, як бачимо, для театральної постановки була зроблена спеціальна редакція “Свіччиного весілля”. Причому режисер-постановник В. Харченко не самотійно скорочував драматичну поему, а безпосередньо зі самим автором літературного твору.

Василь Харченко у вступному слові до своїх режисерських нотаток з приводу постановки “Пісні про Свічку” наголошував, що радянські драматурги повинні створювати п’єси, які показуватимуть соціальні конфлікти на історичному тлі, аби протидіяти культурі козаччини. І, на перший погляд, ця традиційна для радянського періоду риторика підтверджує приявну інформацію, що режисерські акценти В. Харченка полягали у підкресленні саме цих соціальних кон-

фліктів, фактично в трансформації п'єси в ідеологічну більшовицьку агітку. О. Кулик у своїй книжці, присвяченій заньківчанам [11, с.35], аналізуючи режисерське рішення спектаклю, цитує лише ідеологічно заангажовану частину із цих нотаток. І тому треба підкреслити, що ця частина із режисерських нотаток В.Харченка – насправді штучна конструкція, данина часу.

Основна частина нотаток В. Харченка присвячена аналізу труднощів при постановці, способам їх розв'язання, акцентам, які він зробив як постановник спектаклю. Ця частина нотаток також заслуговує на окрему увагу, адже її написав режисер, який, на відміну від багатьох тогочасних літераторів, зумів прочитати твір: “Своєрідність і оригінальність п'єси Кочерги яскраво позначається насамперед в композиційних особливостях розршення п'єси. Автор шукає гостроти в побудові фабули. Унікаючи фотографічності, він якоюсь мірою будує фабулу умовно. Глибока ідея філософського розмаху гостро сконденсована у виразній фабулі. Запланувавши відкрити “Свічкою...” новий сезон, театр ім. М. Заньковецької підходить до її сценічної реалізації якнайсерйозніше: відчуваючи особливу відповідальність цієї роботи, заньківчани починають по суті сценічну історію цієї п'єси. Акценти на рухові, сюжетних перипетіях змушують внести деякі зміни (сценічного порядку) в авторський матеріал. Хочеться інакше ввести глядача в спектакль. Звідси виникає потреба в інакшій експозиції обставин. Конкретизується це так: глядач поступово вводиться в атмосферу спектаклю – при вході до залу він уже бачить потайну арку, перетворену на браму, що є “рамкою” цього спектаклю (художник Федір Нірод).” [16, с. 4] Далі режисер аналізує сценографічне вирішення спектаклю. І з цього аналізу бачимо, що оформлення мало ознаки романтичного стилю, де велику роль відігравали історико-етнографічні елементи у декораціях: “Брама закрита, перед нею стоять похмурі литовські лицарі. Чути звуки рогів, світло гасне, брама розсувається і крізь неї видно старий Київ, цехову площу. Далеко вгорі замок, внизу Дніпро, з торгівельних кораблів йде розвантаження різноманітного краму. На площі працюють цехи. Лунає цехова пісня. Тональний лейтмотив спектаклю. Загальна композиція п'єси в кількох моментах змінена. Робота над сценічною редакцією тексту виявилась в усуненні I картини II дії, епізоди з неї перенесені до I і IV дії. В міру можливості зроблено низку купюр. Великої ваги набуває в цій п'єсі слово. Віршована форма вимагає великої акторської культури” [16, с. 4].

Як бачимо, режисер разом із автором вносив тільки ті зміни, які були необхідні для сценічної адаптації твору. Необхідність спеціальної, саме сценічної редакції п'єси підтверджує й театральний оглядач

Василь Харченко, режисер Державного театру ім. М. Заньковецької. (З фондів Музею театального, музичного та кіномистецтва України).

С. Мошинський, який у своїх враженнях від вистави зазначав лише один, але суттєвий недолік: “...Хіба лише вистава надто довга, чотири дії дуже стомлювали глядача...” [13, с. 4].

Отож, як свідчать нотатки В. Харченка, для нього як постановника було важливо зберегти віршовану форму драматичного твору. Це підтверджує також той факт, що спектакль отримав назву не “Свічине весілля”, а “Пісня про Свічку”. Символом свічки, незгасного вогника свободи, навіть не стільки фізичної, як внутрішньої, є не Меланка, а Іван Свічка. Це одна із засадничих відмінностей заньківчанської інтерпретації від авторського бачення [8, с.57]. Зрештою, літературознавці теж вважають ключовим символом, свічкою-вогником саме Меланку, а не Івана [1, с. 48]. Драма особистого життя Івана Свічки не тільки не зламала його, а, навпаки, у певному сенсі, звільнила. Саме така вільна духом людина могла очолити рух опору київських цеховиків проти влади.

Рецензент М. Криворучко писав, що заньківчани відповідально поставились до цієї постановки й успіх вистави “Пісня про Свічку” є закономірним. Оглядач відзначав добре дібраний режисером ансамбль: “...Цілий ряд прекрасних образів створили актори: Зауральська–Меланка; Свічка – Яременко; Любарт – Гільда; Писаревський – Ольшанський; та ін. Все це свідчить про виключне захоплення, з яким поставилися всі виконавці до сценічної передачі поетичного задуму автора. Багато сприяла успіхові вистави прекрасна музика композитора Олександра Радченка” [9, с.4].

Аналізуючи побачену прем’єру, позитивно висловився про виконавський ансамбль і оглядач, що підписався криптонімом “В. Щ.”. Він теж наголошував на високому рівні гри виконавців, вдалому виборі артистів, дуже гарній музиці. Варто зазначити, що тільки в цього рецензента знаходимо зауваження щодо трактування В.Зауральською ролі Меланки як надто спрощене, в песимістично-мелодраматичних тонах: “...Дуже сильне враження справив поєдинок сліпого Передерія (К. Губенко) із князем Ольшанським (О. Писаревський). А от у мелодраматично-песимістичних тонах, надто просто веде свою роль Меланки В. Зауральська. В. Яременко створив яскравий образ ватажка Івана Свічки. Але це органічно злютований ансамбль” [2, с. 3]. Виконавець ролі Івана Свічки – Василь Яременко – теж вважав цю роль у своєму творчому доробку справжньою акторською удачею [3, с.16]. Отже, спираючись на матеріяли преси, припускаємо, що заньківчанська інтерпретація “Пісні про Свічку”, за п’єсою Івана Кочерги, була здійснена у романтично-етнографічному стилі. Такий ключ давав можливість режисерові та виконавцям закласти поліваріантність прочитань, обходячи радянську цензуру, наскільки це було можливо. Театр шукав шляхів вести з глядачем відвертий діалог про те, що відбувається довкола, засобами сценічного мистецтва, в такий спосіб доводячи, що навіть у 30-ті рр. не в усіх випадках сцену використовувати як знаряддя комуністичної пропаганди. Сценічне втілення цього твору було важливим як для автора – Івана Кочерги, так і власне для заньківчан.

Відомості про сценічне першопрочитання “Свічиного весілля” частково поповнює інтерв’ю із самим автором, опубліковане невдовзі після прем’єри у запорізькій пресі. Ось як він відгукнувся про заньківчанську виставу за своєю п’єсою: “...В цілому, – сказав тов. Кочерга, – вражіння у мене якнайкращі. У виконанні заньківчан п’єса зазвучала саме в тих романтичних тонах, в яких я собі і уявляв. Насамперед мене як автора, який написав сценічний твір віршем, це й показує сама назва – “Пісня про Свічку”, задовольнив стиль вистави, поетичної вистави” (підкреслення наше – О. П.), [5, с. 4].

Окрім того, Іван Кочерга відзначав окремі вдалі сцени, музичне оформлення. Автор розкриває деякі “секрети” театральної кухні, а головне свої острахи при сценічному прочитанні “Свічиного весілля”: “Образи подані в іншій трактовці, ніж у п’єсі, але мене вони переконали внутрішньою правдою і сценічною красою. Особливо приємно відзначити прекрасне і тонке виконання масових сцен. Я їх дивився і на репетиціях, але боявся, що деякі можуть “випасти”, а деякі перерости в “побутовщину”. Ні того, ні того не сталося. Прекрасно пройшла сцена весілля. Чудова музика композитора Олександра Радченка. Прекрасно зроблені хори справляють незабутнє вражіння. Музика заслуговує високої окремої оцінки. Особливо ціную сміливість, з якою театр взявся до цієї постановки. Незважаючи на відсутність протореної стежки – домогся високих художніх результатів. В подальшому хотів би зайнятися екранізацією п’єси. Перекласти її на мову кіно. Для того мушу написати твір заново і з 1 січня 1936 року на Українфільмі можливо розпочнуться павільйонні зйомки” [5, с. 4]. На жаль, за умов руйнації українського кіна цей намір так ніколи і не був здійснений.

Після заньківчанської постановки п’єсу з успіхом поставили на сценах багатьох українських театрів. Але конкретної відповіді, чому не вдалося реалізувати задум автора щодо екранізації цього твору, ми не знайшли поки що жодних відомостей у тогочасній пресі.

І. Кочерга схвально оцінив сценічну інтерпретацію “Пісні про Свічку”, яку здійснили заньківчани, наново “відкривши” цей твір. Справді, він був вимогливим драматургом, і це, водночас, давало можливість творчого зростання колективу, який із ним безпосередньо співпрацював. Його глибоке розуміння театру бачимо, зокрема, в замітці під красномовною назвою “Еталон театрального мистецтва”, яку І. Кочерга написав під впливом гастролей МХАТу. У ній автор частково викладає власні критерії високого мистецтва: “Часом сидиш на якійсь виставі і думаєш – “це місце у них не звучить”, тут очевидна натяжка, дія спинилась. Дія спинилась на якесь 2 хвилини, але як гостро вона відчувається <...>. Помилки стають очевидними саме при бездоганному виконанні, неначе в найточнішій хімічній лабораторії, де найменша крихітка сторонньої речовини зміщує або псує реакцію” [7, с. 3].

Отже, заньківчанська вистава “Пісня про Свічку” відбулася і справді “зазвучала” з тим успіхом, на який сподівався письменник.

Окремо варто відзначити не тільки роботу режисера та акторський ансамбль, а й музику до спектаклю. Адже Олександр Радченко створив музику до трьох із п’яти поставлених на сцені заньківчан п’єс

Запоріжжя. 30-ті рр. ХХ ст. Район перехрестя вулиць Чекиста та Карла Лібкнехта (тепер вул. Троїцької та проспекту Соборного), де розташовувалося театральне приміщення. Світлина з архіву Едуарда Андрующенка.

І. Кочерги, а саме: до “Майстрів часу”, “Свіччиного весілля”, “Підеш – не вернешся”. Звичайно, найбільше схвальних відгуків у пресі було на адресу авторської музики О. Радченка власне до драми “Пісня про Свічку”. Композитор своєю музикою до вистави фактично продемонстрував її потенціал для музичного театру, оскільки невдовзі за драмою “Свіччине весілля” була написана опера (композитор З. Мокульський) [12, с. 87].

Незважаючи на те, що дія вистави відбувалася в середньовічному Києві, публіка, очевидно, легко відчитувала аналогію до сучасних їй подій. На нашу думку, не випадково саме цією прем’єрою заньківчани відкривали сезон 1935/1936 рр., який збігся в часі з піком найжорстокіших комуністичних репресій, що темним мороком укрили Україну. Парадоксально, але саме Театр імені Марії Заньковецької зміг віднайти навіть у часи тоталітарної екстремі справді такий актуальний твір, який хоча б в історико-символічному ключі допомагав глядачам зберігати віру в те, що боротьба з темрявою в найширшому екзистенційному сенсі триває доти, доки в душі хоча б однієї людини є вогник надії.

1. Адріанова Н. Іван Кочерга/ Н. Адріанова. – К., 1963. – С.48.

2. В. Щ. Пісня про Свічку / В. Щ. //Комунар.– 4 листопада 1936. – С.3.

3. Губенко К. Народний артист/ К. Губенко. – Львів, 1956. – С.16.

4. Завадка Б., Турчин Ю. Василь Яременко/ Б. Завадка, Ю. Турчин. – К.,1973. –С.44-45.

5. Кочерга І. Автор про виставу / І. Кочерга // Червоне Запоріжжя. – 29 жовтня 1935 р. – С.4.

6. Кочерга І. Доля п’єси. Із творчої спадщини/ І. Кочерга // Радість мистецтва. Збірник театральної публіцистики. Рецензії. Статті. Промови. – К., 1973 – С.82.-83.

7. Кочерга І. Еталон театрального мистецтва / І. Кочерга // Літературна газета. – 12 червня 1936 р. – С.3.

8. Кочерга І. Про яку Свічку розповідає моя пісня/ І. Кочерга// Радість мистецтва. Збірник театральної публіцистики. Рецензії. Статті. Промови. – К., 1973. – С. 57–63.

9. Криворучко М. Пісня про Свічку в театрі ім. Заньковецької / М. Криворучко // Літературна газета. – 4 грудня 1935 р. – С.4

10. Кузякіна Н. Драматург Іван Кочерга. Життя. П’єси. Вистави./ Н. Кузякіна – К., 1968 –258 с.

11. Кулик О. Львівський театр імені М. К. Заньковецької. – К., 1989 – С.35.

12. Мамчур І. Драматична поезія Івана Кочерги і музика / І. Мамчур. – К., 1987 – С. 87.

13. Мошинський С. Пісня про Свічку/ С. Мошинський // Червоне Запоріжжя. – 2 листопада 1935 р. – С.4

14. Старинкевич Є. Драматургія Івана Кочерги / Є. Старинкевич. – К., 1947. – С.40.

15. Сторчак К. Драматургія Івана Кочерги / К. Сторчак. – К., 1957. – С.17-18.

16. Харченко В. Нотатки режисера. До постанови п’єси “Пісня про Свічку” / В. Харченко // Літературна газета. – 29 вересня 1936 р. – С.4.